

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені
адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

«___» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»

на тему: **ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО**
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В
МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Виконав: студент 5541 групи
_____ ***Василюха С. В.***
(підпис)

Керівник роботи:
канд. мед. н., доцент
(посада, науковий ступень вчене звання)
_____ ***Марцінковський І. Б.***
(підпис)

Миколаїв 2021 р.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	8
1.1. Значення фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві.....	8
1.2. Система державного і муніципального управління в сфері фізичної культури і спорту в Україні.....	12
1.3. Стратегічні напрямки розвитку фізичної культури і спорту в Україні	15
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	22
РОЗДІЛ 3	26
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	26
3.1. Інституційний підхід в контексті реформування сфери спорту в Україні	26
3.2. Результативність та ефективність системи управління фізичною культурою і спортом в Миколаївській області	33
РОЗДІЛ 4	39
НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ І МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	39
4.1. Проблеми розвитку фізичної культури і спорту в Миколаївській області.....	39
4.2 Шляхи вдосконалення державної і муніципальної політики у сфері фізичної культури і спорту в Миколаївській області.....	48
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТОК А.....	59

ДОДАТОК Б.	60
ДОДАТОК В.	61

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа.

ЄКП – єдиний календарний план.

ЗСМ – заслужений майстер спорту.

МС – майстер спорту.

МСМК – майстер спорту міжнародного класу.

ОРА – опорно-руховий апарат.

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік.

США – Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність. Метою державної політики у сфері фізичної культури і спорту є створення умов для зміцнення здоров'я населення шляхом розвитку спортивної інфраструктури, популяризації масового спорту та спорту вищих досягнень і залучення різних верств суспільства до регулярних занять фізичними вправами.

Показник здоров'я, в свою чергу, є одним з ключових показників рівня життя населення будь-якої з країн. Даний показник впливає на смертність, народжуваність населення і таким чином сприяє поліпшенню демографічної ситуації, покращує соціальні відносини, як наслідок, відбувається розширення ринку праці, збільшення продуктивності праці й добробуту, зниження витрат на медичне обслуговування.

У наш час високих технологій і достатку продуктів харчування у розвинених країнах, відбувається зменшення фізичної активності населення. Люди відчують брак фізичного навантаження, який зростає з кожним роком.

Регулярні заняття фізичною культурою і спортом, впливаючи на гормональну систему людини, підсилюють кардіо-респіраторну та опорно-рухову системи, зміцнюючи її моральне і фізичне здоров'я загалом. На підставі цих змін людина стає щасливішою й життєрадіснішою, а відповідно посилюється її працездатність і успішність, здійснюється профілактика шкідливих звичок, таких як алкоголізм і наркоманія.

Підвищенню іміджу держави сприяє успішний виступ спортсменів на міжнародній арені, що обумовлює розвиток спорту вищих досягнень.

З огляду на цю інформацію виникає нагальна потреба щодо розвитку і популяризації масової фізичної культури і спорту, які сприяють збереженню, зміцненню і розвитку здоров'я індивідууму й популяції людей, стають однією з передумов економічного зростання держави її вагомості на міжнародній арені.

Мета дослідження: аналіз особливостей державного управління у галузі фізичної культури і спорту.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання:**

- з'ясувати державну політику в сфері фізичної культури та спорту в сучасному суспільстві;
- дати оцінку результативності та ефективності системи управління фізичної культури і спортом у Миколаївській області;
- проаналізувати спортивну інфраструктуру Миколаївської області;
- запропонувати шляхи вдосконалення державної і муніципальної політики у сфері фізичної культури і спорту в Миколаївській області.

Об'єкт дослідження: фізична культура і спорт.

Предмет дослідження: сукупність теоретичних і правових питань, що регулюють державне управління у сфері фізичної культури і спорту в Миколаївській області.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використані бібліографічний, фактологічний, цитування, аналізу, синтезу, порівняння, системного підходу, кореляції та узагальнення спеціальні та загальні наукові методи пізнання.

Наукова новизна роботи полягає у розробленні напрямків удосконалення управління у сфері фізичної культури та спорту Миколаївської області. Обґрунтована необхідність залучення муніципальних органів управління у вирішенні соціально-економічних завдань з використанням програмного підходу до становлення фізичної культури та спорту в Миколаївській області.

Практичне значення: робота дозволила створити конкретну основу підвищення ефективності державного управління фізичною культурою і спортом у Миколаївській області. Надалі результати дослідження можуть стати корисними у комплексі рекомендацій для усіх регіонів України.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Основна її частина висвітлена на 52 сторінках. Робота викладена на 61 аркуші друкованого тексту, містить 3 таблиці, додаткова інформація міститься у 3 додатках. Список використаної літератури нараховує 29 джерел.

РОЗДІЛ 1

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Державна політика у сфері фізичної культури і спорту спрямована на створення умов для збереження, зміцнення і розвиток здоров'я населення шляхом розвитку спортивної інфраструктури, популяризації масового спорту і спорту вищих досягнень із залученням різних верств суспільства до регулярних занять фізичними вправами.

Втілення зазначеної політики відбувається шляхом взаємодії центральних державних відомств, таких як Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства оборони України, Міністерства надзвичайних ситуацій України, на підставі міжнародних правових актів, реалізуючи план стратегічного розвитку і державної програми розвитку фізичної культури і спорту та місцевих органів влади самоврядних територій з фінансуванням, матеріальним забезпеченням і організації їх здійснення. У рамках стратегії й програми розвитку, для досягнення мети державної політики, відбувається реалізація сформульованих комплексних заходів для їх досягнення.

1.1. Значення фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві

Робота з розвитку фізичної культури і спорту розпочалася у 1990 році з утворенням Національного олімпійського комітету України.

Натепер політика України у сфері фізичної культури і спорту має стратегію розвитку і регламентується державною програмою розвитку до 2032 року [5].

До яскравих прикладів втілення цієї державної політики належать проведення на території України успішних виступів українських спортсменів

на таких спортивних заходах, як Олімпійські ігри, Універсиади, Чемпіонати світу з футболу тощо.

Сфера фізичної культури і спорту в Україні відзначається своєю багатогранністю та різноманітними можливостями відносин в управлінні. Взаємодія спортивних федерацій і галузевих міністерств створюють можливість домагатися значних результатів спільними зусиллями.

Закон України Про фізичну культуру і спорт від 24.12.1993 № 3808-XII дає визначення й розділяє між собою спорт, неолімпійський спорт й олімпійський спорт [1]. Відповідно до зазначеного закону:

1. Спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншої підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них.

2. Неолімпійський спорт – напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з неолімпійських видів спорту і підготовкою спортсменів до цих змагань.

3. Олімпійський спорт – напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з олімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань [1].

Фізична культура і спорт – це невід'ємна частина культури суспільства і кожної людини зокрема. Позитивно впливати на соціально-економічну сферу держави можливо шляхом оздоровлення населення і поліпшення фізичних показників. Цим обумовлене значення фізичної культури і спорту в державній політиці. Стан сфери фізичної культури може вплинути на демографічну ситуацію та імідж держави на міжнародній арені [5, с. 3].

Від рівня стану фізичної культури і спорту залежить також і обороноздатність країни. Фізична культура побічно стимулює зайнятість населення, продуктивність праці, маючи непрямий вплив на усі сфери людської діяльності та якість життя членів суспільства. Усе вищесказане

обумовлює постійну необхідність розвитку в галузі фізичної культури і спорту.

Розглядаючи значення фізичної культури у сучасному суспільстві, важливо виділити оздоровчий аспект. Тимчасова непрацездатність протягом року створює економічні втрати, що обчислюються мільярдами гривень [6, с. 23]. Ослаблення здоров'я має прямий вплив на тривалість працездатного віку людини, будучи причиною раннього виходу трудящого на пенсію, в тому числі з причини інвалідності [7, с. 2].

Здоров'я людини починає формуватися до моменту її народження і має кілька факторів впливу на неї (до 22% залежить від успадкованої генетичної інформації) [7, с. 3].

Період формування здоров'я людини (до 8 років) є найбільш важливим і вразливим. Протягом життєдіяльності, в навчальному та трудовому процесах, людина піддається негативним впливам на здоров'я. Так, за даними обстеження 4000 студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка було зафіксовано погіршення стану їхнього здоров'я за час навчання на 24% [9].

Стан здоров'я відбивається на усіх сферах життя. Фізичний і емоційний стан людини відіграє значну роль у житті й залежить від рівня її життєвих умов. У преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я дається визначення поняття «здоров'я», де воно характеризується як стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів.

Здоров'я – характеристика, яка значно визначає спосіб і стиль життя людини, а також рівень її соціальної, економічної та трудової активності. Існує залежність рівня розвитку здоров'я та ступеня міграційної рухливості людей, прилучення їх до сучасних досягнень культури, науки, характеру і способу проведення дозвілля і відпочинку [8, с. 3]. Така взаємозалежність ще раз вказує на важливість даної проблеми і на можливості для профілактики захворювань і зміцнення здоров'я. Показник здоров'я безпосередньо впливає

на якість трудових ресурсів країни, а відповідно впливає й на продуктивність праці, і як наслідок на показник економічного розвитку суспільства [9, с. 12].

Здоров'я людини поряд з іншими важливими якісними характеристиками набуває роль одного з головних чинників економічного зростання в умовах переходу до інтенсивного економічного типу розвитку виробництва.

Рівень здоров'я і фізичного розвитку – найважливіша умова якості робочої сили в економіці. Показник здоров'я визначає можливості заняття людиною певними видами трудової діяльності з диференціює їх. Недарма на етапі вибору спеціальності або виду професійного навчання виникає, об'єктивно ставиться і вирішується проблема психічної і фізичної відповідності особистості для конкретних видів професійної спеціалізації [8, с. 12].

На даний момент найбільш цінними стають такі якості людини, як зібраність, швидкість реакції, здатність швидкого прийняття рішення, зосередженість й уважність, які в значній мірі визначаються усім комплексом показників здоров'я людей [13, с. 9]. Це відбувається на тлі пришвидшення ритму життя і ускладнення виробництва.

Загальна питома вага здоров'я містить наступні складові: спосіб життя – 49–53%; спадковість і фізіологія людини – 18–22%; зовнішнє середовище та природно-кліматичні умови проживання – 17–20%; охорона здоров'я і медична активність – 8–10% [5, с. 1].

Найбільш важливе значення для здоров'я людини має його спосіб життя, а фізична культура і спорт впливає саме на цей фактор. Аналіз фактичних матеріалів про життєдіяльність різних вікових прошарків населення свідчить про її невпорядковану, хаотичну організацію [7, с. 13].

На формування здоров'я впливають такі компоненти як несвоєчасний прийом їжі, систематичне недосипання, незначне перебування на свіжому повітрі, недостатня рухова активність, відсутність загартовування, виконання роботи у час призначений для сну, куріння та ін. [9, с. 7].

Водночас встановлено, що вплив окремих компонентів способу життя студентів, прийнятого за 100%, дуже значимий. Так, на режим сну доводиться 24–30%, на режим харчування 10–16%, на режим рухової активності 15–30% [14, с. 4].

Головне значення фізичної культури в сучасному суспільстві – це оздоровлення населення, яке здійснюється шляхом організації виправлення недоліку рухової активності, яка займає від 15 до 30% впливу на спосіб життя людини, і шляхом фізичного виховання населення загалом.

Фізичне виховання – це суспільний процес пізнання і прагнення розвитку фізичних можливостей людини з метою організації здорового способу життя [12, с. 4]. Успішна організація рухової активності населення можлива при достатній кількості спортивних споруд, укомплектованості спортивних об'єктів обладнанням та спортивним інвентарем, персоналом, наявністю кваліфікованих тренерів й інструкторів.

1.2. Система державного і муніципального управління в сфері фізичної культури і спорту в Україні

З початку 1990-х років Україна, в результаті зміни політичного курсу, пішла шляхом реформування соціально-економічного устрою. Сфера фізичної культури і спорту також не стала винятком для реформ. У пошуку оптимального формату керуючого органу, найбільш підходящого для управління сферою фізичної культури і спорту, своє місце знайшла зміна органу управління галузі. Дана реорганізація головного органу управління фізичної культури і спорту має негативні наслідки у вигляді зниження ефекту взаємодії з регіонами, що призводило до зниження централізації управління, внаслідок чого встановлювалася неможливість вироблення й здійснення єдиної політики у цій галузі.

Законодавче регулювання діяльності місцевих органів влади в регіонах України та їх взаємодія з державними органами у сфері фізичної культури і спорту було забезпечене Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII [1].

На даний момент система управління в сфері фізичної культури і спорту України створена і діє відповідно до нормативно-правового обґрунтування. Законодавство про фізичну культуру регламентує відносини, визначає повноваження усіх рівнів влади, проводить розмежування повноважень, іншими словами встановлює організаційні основи управління в даній сфері.

Відповідно до статті 49 Конституції України, держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя [6, с. 8].

Правові, організаційні, економічні та соціальні основи діяльності в галузі фізичної культури і спорту в Україні визначаються Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII [1].

Органи влади різних рівнів діють на підставі прийнятих і затверджених положень та інструкцій, які встановлюють їх законні функції та повноваження [4, с. 2].

Структура державного і муніципального управління в сфері фізичної культури і спорту в Україні являє собою сукупність унітарних і муніципальних органів влади різних рівнів з надання послуг у сфері фізичної культури і спорту [4]. У даній системі державним органом виконавчої влади, що здійснює функції з вироблення і реалізації державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері фізичної культури і спорту, а також з надання державних послуг і управління державним майном у сфері фізичної культури і спорту, є Міністерство культури, молоді та спорту України [10].

Діяльність Міністерства спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Правові основи діяльності міністерства: Конституція України, Закон про фізичну культуру і спорту [11].

Значну частину функцій міністерство передало новим центральним органам виконавчої влади, а саме:

- Державному агентству розвитку туризму;
- Державному агентству розвитку молоді і громадянського суспільства України;
- Державному агентству спорту України;
- Державному агентству з питань мистецтв України;
- Державному агентству з питань художньої освіти України;
- Державній службі охорони культурної спадщини України;
- Державній інспекції культурної спадщини України [4].

Внутрішньогалузева фізична культура і спорт характеризується соціальною спрямованістю і намагається відповідати практичній діяльності співробітників даної галузі.

Управління спортом регіонів України взаємодіють з державними органами влади на місцях, центральними органами влади України та іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, установами, підприємствами та іншими організаціями, з питань, що належать до компетенції управління. Відповідно до законодавства про розмежування повноважень, на даний момент, управління культури, молоді і спорту регіонів України є головними органами державного управління фізичної культури і спортом в межах територіальних адміністративних одиниць.

У Миколаївській області органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту є управління молоді та спорту Миколаївської обласної державної адміністрації. Даний орган влади, на підставі та на виконання Конституції України, Закону «Про фізичну культуру і спорт», Статуту області, рішень обласної ради здійснює розробку і втілення крайової

політики розвитку фізичної культури і спорту, нормативно-правового регулювання, а також з надання державних послуг і управління державним майном у сфері фізичної культури і спорту [1].

На муніципальному рівні управління галуззю фізичної культури і спортом, як правило, здійснюється фізкультурно-спортивними відділами, котрі підпорядковуються Управлінню, перебуваючи в складі діючих адміністрацій районів і самоврядних поселень. На даному рівні управління також передбачається взаємодія з державною владою області та органами місцевого самоврядування.

На рівні місцевого самоврядування в м. Миколаєві здійснює діяльність управління, відповідальне за вирішення питань щодо забезпечення умов для розвитку на території міста фізичної культури і масового спорту, організації проведення офіційних фізкультурних заходів, у тому числі фізкультурно-оздоровчих і офіційних спортивних заходів міста.

У своїй діяльності управління керується Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами України та Миколаївської області [7; 18].

Організація сфери фізичної культури і спорту на рівні видів спорту характеризується наявністю всеукраїнських і обласних союзів з окремих видів спорту, а також загальноспортивних організацій і асоціацій, які діють на основі законодавства України про громадські об'єднання.

1.3. Стратегічні напрямки розвитку фізичної культури і спорту в Україні

Значимість розвитку фізичної культури і спорту України визначається проблемами в стані здоров'я нації і необхідністю фізичного виховання як елемента національної безпеки і самостійності держави. Під фізичною культурой і спортом ми розуміємо усю галузь народного господарства,

пов'язану з наданням фізкультурно-спортивних послуг та супутніх послуг, які їх доповнюють, реалізацію спортивних товарів, а також уся сукупність відносин, що складається між людьми з приводу споживання неспортивних послуг.

Усю галузь фізичної культури і спорту можна розділити на три основні складові: масовий спорт або спорт для всіх, спорт вищих досягнень і професійний спорт.

У зв'язку з тим, що галузь фізичної культури і спорту відносно недавно перейшла з державного сектора до сектора ринкової економіки, то і вітчизняні дослідження ведуться в цьому напрямку недавно, а, отже, поки не мають під собою міцної методичної та наукової бази.

Стратегія розвитку фізичної культури і спорту базується на поєднанні успішного зростання усіх складових цієї сфери, а саме: масового спорту, спорту вищих досягнень та професійного спорту.

У загальних рисах для масового спорту стратегічні напрямки розвитку повинні передбачати збільшення кількості осіб, які займаються фізичною культурою і спортом; залучення до масових, регулярних занять усіх верств населення, незалежно від рівня доходів, соціального стану, віку тощо. У цьому стратегічному напрямку важливими є досягнути: підвищення загального рівня здоров'я населення й збільшення тривалості життя, зниження смертності, підвищення народжуваності; популяризація спорту, вироблення правил здорового способу життя, орієнтація молоді та дітей на заняття спортом, збільшення спортивно-оздоровчих центрів і клубів до кількості, що відповідає потребам населення; можливість проведення гнучкої цінової політики на фізкультурно-оздоровчі послуги; створення мережі муніципальних клубів з фізичного виховання і спорту; задоволення потреб та інтересів населення в галузі фізичної культури і спорту шляхом надання високоякісних і різноманітних фізкультурно-спортивних пропозицій.

Для професійного спорту стратегічними напрямками є: отримання прибутку за рахунок надання глядачам спортивно-видовищного продукту

високого гатунку; підвищення рівня національних чемпіонатів за видами спорту; участь у міжнародних турнірах і змаганнях; розвиток нових видів спорту, удосконалення правил проведення змагань, розширення спортивного календаря [8, с. 5].

Для спорту вищих досягнень стратегія розвитку полягає в: удосконаленні майстерності спортсменів, завоювання ними нагород, встановлення рекордів тощо; розвитку і фінансуванню на належному рівні дитячого та юнацького спорту, адже він є підґрунтям для досягнення майбутніх спортивних успіхів; створення сприятливих матеріальних умов для підготовки діючих спортсменів; розвитку нових видів спорту, збільшення кількості змагань; створення соціальних програм із захисту спортсменів, ветеранів спорту.

Після того, як ми визначили місію розвитку галузі фізичної культури і спорту, мету і завдання, необхідно визначити, які ресурси необхідні для їх здійснення. Можна виділити наступні групи ресурсів [1]:

1. Фінансові внутрішні ресурси включають доходи від реалізації товарів і послуг, позареалізаційні доходи від проведення спортивних заходів, інші внутрішні доходи зовнішнього фінансування з державних муніципальних бюджетів, податкові пільги, спонсорські внески, добровільні пожертвування та інші зовнішні джерела.

2. Трудові ресурси включають підготовку і перепідготовку підвищення кваліфікації різних груп фахівців, задіяних в галузі фізичної культури і спорту.

3. Науково-інформаційні ресурси, розвиток інформаційних мереж: горизонтальний і вертикальний обмін інформацією між фізкультурно-спортивними організаціями; під час проведення міжнародних, національних, місцевих конференцій, конгресів, семінарів, наукових досліджень; зміцнення матеріально-технічними ресурсами наукової бази; накопичення статистичної інформації й створення бази даних та банку моделей для галузі; широке

залучення засобів масової інформації до висвітлення питань розвитку фізичної культури і спорту.

4. Основні та оборотні фонди: ремонт й модернізація існуючих спортивних споруд, будівництво нових спортивних споруд з урахуванням потреб населення та досягнення середньоєвропейських норм; забезпечення необхідним інвентарем, обладнанням екіпіровкою тощо [7, с. 3].

Для здійснення стратегії розвитку фізичної культури і спорту можуть бути проведені наступні заходи, які розділимо на такі пріоритетні напрямки:

1. Зростання фінансування галузі фізичної культури і спорту за рахунок розширення старих і використання нових джерел.

Французьким міністерством молоді та спорту було проведено дослідження джерел фінансування і призначень спортивних фондів. У дослідженні брали участь 12 країн Європи. Внаслідок дослідження визначено п'ять основних джерел фінансування. У громадському секторі воно здійснюється державою через різні міністерства, регіональні та місцеві органи влади. У приватному секторі фінансування відбувається завдяки населенню, корпорацій та засобів масової інформації. Простежуються наступні тенденції, де доходи населення є найбільшим джерелом фінансування. За ним слідують дотації місцевих органів влади. Держава і корпорації значно від них відстають. І, крім того, приватне субсидування є більш значущим, як суспільне.

Підвищення надходжень можна здійснити за рахунок використання нетрадиційних джерел отримання доходів, які стають все більш популярними у США і Європі. Останнім часом спортивні менеджери зіткнулися з необхідністю шукати нові джерела доходів, оскільки витрати на спорт постійно зростають. У зв'язку з цим з'явилися такі інноваційні напрямки підвищення доходів команд:

– купівля ліцензії на місця (PLS – permanent seat licenses). PLS дає вболівальникам право на придбання сезонних квитків, замість авансового платежу;

- «розкішні» місця (LS – luxury seating). LS – це найкращі місця на стадіоні, які, як правило, включають у себе надання додаткових послуг;
- «іменні» права. Великі корпорації набувають право на найменування стадіонів своїм ім'ям;
- корпоративне спонсорство. Явище не нове, проте, останнім часом, отримало новий виток розвитку, особливо у Європі й Південній Америці. Сплеск активності в інвестуванні спорту був ініційований такими великими транснаціональними корпораціями як Nike, Coca-Cola та ін.;
- ліцензування. Продаж прав фірмам на використання атрибутики ліги або клубу на своїй продукції.

2. Розширення мережі спортивних споруд та доведення їх кількості до рівня, що відповідає соціальним нормам і показникам.

3. Залучення дітей і молоді до занять фізичною культурою і спортом.

Як вже зазначалося вище, особлива увага повинна приділятися дитячому та юнацькому спорту, який закладає моральні й фізичні основи для подальшого правильного і здорового способу життя і передачі цінностей спорту наступним поколінням. Одним з дієвих прийомів залучення дітей та молоді до занять спортом є збільшення навчального навантаження з предмету "Фізичне виховання" в освітніх установах усіх рівнів, а також уведення факультативних занять з видів спорту [9, с. 34].

Водночас загострення питання збільшення навчального навантаження, а відповідно затрат часу на нього, – це тільки частина глобальної проблеми фізичного виховання у навчальних закладах України. Спортивні будівлі та споруди належать школам і вищим навчальним закладам, які, у переважній більшості, вимагають капітального ремонту і реконструкції. Відсутня законодавча база для створення спортивних клубів при вищих навчальних закладах.

4. Соціальні програми, реклама.

Влада має проводити узгоджені та спрямовані на підвищення рівня здоров'я населення соціальні програми. Необхідна постійна соціальна

реклама фізичної культури і спорту як зметодів боротьби з хворобами і шкідливими звичками, засобів досягнення фізичної привабливості й гармонії з самим собою, засобів прояву спортивних здібностей і талантів, самоствердження і реалізації лідерських якостей.

Також необхідно впроваджувати програму із залученням до занять усіх статевовікових і соціальних груп населення. Необхідні програми з підтримки осіб з обмеженими можливостями та ветеранів спорту. Зразком створення подібних програм може стати зарубіжний досвід [16, с. 5]. У першу чергу це стосується оптимізації структури управління галуззю, а також посилення ролі муніципалітетів в управлінні галуззю фізичної культури і спорту.

Міжнародною тенденцією є посилення ролі муніципалітетів у розвитку сфери фізичної культури і спорту. Саме місцеві органи влади повинні відповідати за розвиток мережі спортивних споруд та їхнього матеріального забезпечення. Зарубіжний досвід доводить, що така схема працює дуже ефективно. Сьогодні важко знайти європейську країну, де б муніципалітети не займалися здійсненням на своїй території відповідної політики у галузі фізичної культури і спорту. Це є наслідком не тільки прийнятих національними урядами законодавчих актів, а й еволюцією суспільства, що все більше схиляється до активного і здорового способу життя. Вагома роль муніципальних органів у фінансуванні фізичної культури і спорту. На нашу думку, кошти, які виділяються з державного бюджету повинні йти на утримання державних спортивних органів, проведення спортивних заходів національного та міжнародного масштабу, будівництво споруд національного значення, підготовку кадрів, проведення науково-дослідницької діяльності.

Кошти ж місцевих органів влади доцільно витрачати на розвиток масового спорту, частково на спорт вищих досягнень, будівництво та експлуатацію спортивних споруд муніципального значення. На даний момент місцеві органи влади не мають фінансового фундаменту для втілення подібних фінансових схем у життя. Саме за такого положення необхідний

чіткий розподіл напрямків фінансування та секторів відповідальності різних органів управління галуззю фізичної культури і спорту, яке може бути забезпечене при моделі роздільного управління спортом. Тобто, оптимальна структура влади буде джерелом раціонального фінансування, коли обидва напрямки спорту, масового і спорту висщих досягнень, управляються відповідними органами, які будуть ставити перед ними адекватні завдання та цілі й гідно фінансувати їх.

На підставі проведеного аналізу державної політики у сфері фізичної культури і спорту було з'ясовано:

Висновки до розділу 1

1. Універсальним методом стратегічного управління розвитку галузі фізичної культури і спорту є, на наш погляд, впровадження програмно-цільового планування у спортивні організації та галузі загалом. Цільова комплексна програма розвитку фізичної культури і спорту є документом, що містить комплекс взаємопов'язаних планових завдань і програмно-методичних, організаційних і соціально-економічних заходів, узгоджених за виконавцями, ресурсів і термінів, реалізація яких забезпечує ефективне вирішення пріоритетних проблем розвитку фізичної культури і спорту.

2. Запровадження програмно-цільове планування в усіх фізкультурно-спортивних організаціях дозволяю раціональне використання ресурсів для отримання щонайкращих результатів. Програми розвитку фізичної культури і спорту, повинні входити до об'єднаних програм розвитку міста, регіону та країни загалом і повинні вирішувати: комплексний розвиток фізичної культури і спорту; підготовку кваліфікованих спортсменів; фізичне виховання дітей і молоді; підготовку і підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів; наукові дослідження з найважливіших проблем фізичної культури і спорту, розширення інформаційної бази, програмно-методичне забезпечення.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання реалізація державної політики в галузі фізкультури і спорту приковували увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Особливості суті, функцій, принципів державного управління в галузі фізкультури і спорту розглядаються в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених: Ф. Бюй, Ж.-М. Мармейу, І. В. Понкино, А. В. Редькін, Д. І. Рогачова, А. А. Соловйова, О. А. Шевченко та ін.

І. В. Понкино, А. В. Редькіна, Д. І. Рогачов розкривають ключові питання та актуальні проблеми тематичного горизонту правового забезпечення та реалізації державного управління в сфері фізкультури і спорту, досліджують зміст нормативних правових і регламентних норм у цій сфері.

Дослідженням з'ясовується законодавче регулювання державного управління галузі фізичної культури і спорту на різних рівнях від центральних органів управління до регіональних на прикладі Миколаївської області. Методологічною основою дослідження стали методи сучасного наукового пізнання.

Дослідження здійснювалося у два етапи. На першому етапі, який включав розроблення обґрунтування теми та її аналіз, проводився збір матеріалів правової бази функціонування галузі, її результативність, наукового висвітлення процесів реформування сфери фізичної культури і спорту в науковій літературі. На другому етапі проводилося підготовка тексту роботи на підставі зібраних матеріалів для висвітлення теми дослідження й текстового оформлення опрацювання.

На першому етапі дослідження постало завдання вивчення законодавчої бази функціонування фізичної культури і спорту в Україні й зокрема в Миколаївській області. На цьому етапі був використаний універсальний загальнонауковий бібліографічний метод, який полягає у

використанні або створенні списку бібліографічних джерел у процесі наукового дослідження. Завдяки цьому методу був створений перелік законодавчих актів, які забезпечують правове тло функціонування державних управлінських установ різного рівня та громадських спортивних організацій. До цього переліку увійшли: Конституція України (1996) зі змінами, внесеними згідно із Законами: № 2222-IV від 08.12.2004; № 2952-VI від 01.02.2011; № 586-VII від 19.09.2013; № 742-VII від 21.02.2014; № 1401-VIII від 02.06.2016; № 2680-VIII від 07.02.2019; № 27-IX від 03.09.2019 [18], Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-XII [1], Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо уточнення деяких положень» від 18.01.2018 р. № 2273-VIII [5], Закон України «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» від 14.09.2000 р. № 1954-III [7], Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» від 28.09.2004 р. № 1148/2004 [2], Указ Президента України «Про створення умов для подальшого розвитку паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні» № 93/2018 від 30 березня 2018 р. [8], Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, затверджена Кабінетом Міністрів України від 31.08.2011 р. № 828-р. [3], Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1.03.2017 р. № 115 [4], наказ Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України «Про перелік видів спорту, що визнані в Україні» від 07.02.2001 р. № 261 [9].

За допомогою фактографічного методу, який будується на фактичній інформації про об'єкт дослідження та його минулий розвиток, були зібрані дані про реалії функціонування фізичної культури і спорту в Україні й зокрема в Миколаївській області. Цей метод включає у себе наступні

процедури: вибір, перевірку достовірності та дослідження статистичних даних.

У висвітленні досліджуваної теми застосовувалося цитування – метод наукометричних досліджень, спрямованих на формування оцінки наукової діяльності, побудови структурних моделей науково прогресу, виявлення перспективних тенденцій розвитку, встановлення значимості публікацій, який заснований на аналізі бібліографічних посилань в інформаційних потоках науки.

На другому етапі, для висвітлення теми дослідження, застосували методи аналізу, синтезу, порівняння, системного підходу, кореляції та узагальнення.

Уся залучена до дослідження правова база піддалася аналізу – методу пізнання, який дозволяє розчленовувати предмети дослідження на складові частини (звичайні елементи об'єкта або його властивості й відношення), а також синтезу – методу, що на противагу аналізу, дає можливість з'єднувати окремі частини об'єкта в єдине ціле й системного підходу – наукового методу дослідження предметів та явищ шляхом встановлення їх взаємного зв'язку.

Застосування порівняльного методу – процесу зіставлення предметів або явищ дійсності з метою встановлення схожості чи відмінності між ними, а також знаходження загального, що може бути властивим двом чи декільком об'єктам дослідження, дозволили порівняти роботу сфери фізичної культури і спорту в історичному аспекті з попередньою суспільно-політичною формацією, яка існувала до 1991 року, і на сучасному етапі, а також умови функціонування галузі фізичної культури і спорту в європейських і розвинених країнах світу з українськими.

Кореляційним аналізом робилося дослідження статистичних випадкових параметрів з визначенням залежності одних змін від інших. Методом узагальнення, який мисленням дозволив отримати результати шляхом переходу від досліджуваних випадкових явищ до загальних

характеристик, були встановлені закономірності функціонування галузі фізичної культури і спорту на загальнодержавному, обласному та на рівні самоврядних територій.

Отже, на основі опрацювання правової бази функціонування галузі фізичної культури і спорту в Україні та в Миколаївській області, спортивних результатів спортсменів та застосування загальних і спеціальних наукових методів дослідження дозволили висвітлити тему та зробити висновки.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ ТА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Для оцінки сучасного стану рівня розвитку фізичної культури і спорту в Україні варто звернути увагу на аналіз інституційних підходів у контексті реформування сфери спорту в Україні та визначення результативності й ефективності системи управління фізичною культурою і спортом у Миколаївській області. Проведений аналіз дозволить визначити залежність вкладених засобів у підготовку спортсменів до відповідності зайнятих ними місць на змаганнях різного рівня.

3.1. Інституційний підхід в контексті реформування сфери спорту в Україні

Коли мова йде про реформування економіки в Україні, увагу суспільства сконцентровано насамперед на якомусь глобальному векторі економічного розвитку суспільства. Водночас існують й такі ніші в економіці, перетворення в яких можливі за рахунок виявлення прихованого потенціалу всередині системи з урахуванням орієнтації на вже задані світові стандарти функціонування [1].

Йдеться про інституційні залежності та їх значення як драйверів інтенсифікації відносин між учасниками сфери спорту. Слід зауважити, що за період, що минув з моменту здобуття Україною незалежності, багато інституційних взаємозв'язків, вкорінених у цій сфері за часів СРСР, не були до кінця переглянуті з урахуванням основних економічних трендів розвитку суспільства на етапі економіки посткомуністичного періоду.

Незважаючи на прийняття і багаторазові зміни Закону України «Про фізичну культуру і спорт» парадигма існування сфери спорту, як повністю

економічно дотаційної моделі, продовжує існувати в Україні й навіть намітилася деяка тенденція її консервації у такому вигляді [1].

Об'єктивні факти свідчать про значне зменшення обсягів фінансування державою сфери спорту з державного бюджету України (табл. 3.1) [2]. Навіть без урахування змін валютного курсу гривні до долара США, помітне значне скорочення обсягів фінансування спорту з державного бюджету України.

Таблиця 3.1

**Обсяги державного фінансування сфери
спорту в 2018–2020 рр.**

Рік	Витрати державного бюджету на спорт, тис. грн	Еквівалент витрат державного бюджету на спорт, в доларах США
2018	1 145 329	143 327 418
2019	910 041, 3	113 854 785
2020	789 737, 5	66 438 751

До основних статей витрат Міністерства молоді та спорту України, згідно з відомчою і програмною класифікаціями, відносяться:

1. Розвиток спорту людей з обмеженими можливостями та їх фізкультурно-спортивна реабілітація.
2. Підготовка й участь національних збірних команд в Паралімпійських і Дефлімпійських іграх.
3. Розвиток фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту.
4. Фінансова підтримка громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.
5. Підготовка та участь національних збірних команд в Олімпійських, Юнацьких Олімпійських і Європейських іграх.

Зрозуміло, що такий стан речей не може влаштовувати не тільки організоване спортивне співтовариство, але й усе громадянське суспільство,

чийм необхідним елементом є такий загальнолюдський культурологічний і гуманітарний феномен, як спорт.

Принцип саморегулювання послідовно реалізований в діяльності усіх міжнародних спортивних федерацій. Сутність його не є виключно економічною. Швидше він є заданим обставинами. Водночас з ним неможливо не рахуватися, чи не брати до уваги в усіх випадках зіткнення зі спортом в організаційному і тепер уже і економічному сенсі.

За сформованим загальним правилом кожна міжнародна спортивна федерація прагне до визнання її в такій якості Міжнародним олімпійським комітетом. Це дає їй право і підставу претендувати на визнання та легалізацію в кожній суверенній державі, в якій культивується даний вид спорту.

З принципу автономії спорту випливає необхідність регулювання інституціональних відносин всередині утворених спільнот за зрозумілими і відомими правилами та необхідність слідувати визнаній ієрархії й реферування.

Наступним принципом є інституційні відносини між основними суб'єктами сфери спорту в організаційному плані, які шикуються за таким способом: спортсмени – спортивні клуби – спортивна федерація – міжнародна спортивна федерація.

Європейська спортивна хартія – документ комітету міністрів країн – членів Ради Європи декларує для спортивних організацій (п. 3 ст. 3) «право самостійно приймати рішення в рамках закону. Як урядові, так і спортивні організації повинні визнавати необхідність взаємної поваги їх рішень» [26].

Для початку виділимо макро- і мікро- рівні інституційної основи спорту в Україні, які в силу ряду обставин, на нашу думку, мають системоутворюючі ознаки для вибудовування інституційних зв'язків.

Макрорівень охоплює функції держави і національних спортивних федерацій.

Функції держави, як інституціонального суб'єкта макрорівня, розглянемо крізь призму Закону України «Про фізичну культуру і спорт» – основного законодавчого документа, що регулює взаємини основних суб'єктів спортивної сфери.

Відповідно до ст. 5 Закону, «державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері фізичної культури і спорту, за сприяння інших органів державної влади і органів місцевого самоврядування» [1].

Системний аналіз Закону України «Про фізичну культуру і спорт» виявляє й основні функції держави у цій сфері: функції господарської адміністрації, затвердження правил змагань, управління збірними командами, прийняття на роботу та звільнення спортивного персоналу, введення спортивних звань та розрядів тощо. Зазначені вище функції держави, в силу своєї обов'язкової природи, базованої на Законі, ведуть до нівелювання принципу автономії спорту. Водночас, як впливає зі згаданих вище світових практик, автономія є стрижневим функціональним принципом світової спортивної сфери, в яку Україна, у тій чи іншій мірі, інтегрована [2].

У свою чергу, цей основний постулат про «державне управління сферою спорту» знайшов відображення і в усіх інших законодавчих вимогах, нормативних регламентних документах тощо. Звідси виступають притиряччя зазначеного постулату до прийнятого у світовому цивілізованому співтоваристві.

З економічної точки зору, це обумовлює таку модель організації взаємозв'язків, яка передбачає і державне фінансування усієї сфери як єдине джерело її існування.

Чи сприяє такий замкнутий цикл організаційних і фінансових відносин розвитку сфери спорту?

Можливо, якщо повернутися назад у минуле і виявити у ньому нескінченний потік держкоштів, протягом якого тим більше, чим більший попит на нафту та іншу сировину, видобуток і продаж яких були основою економіки комуністичного типу, то відповідь на питання цілком могла би бути позитивною.

Однак, очевидно, що українська економіка, внаслідок різних об'єктивних і суб'єктивних факторів, позбулася більшості ознак, характерних для комуністичного, тоталітарного типу держави, де їй належать усі засоби виробництва, так само як і дохід від діяльності господарюючих суб'єктів.

Якщо ж взяти законодавчий аспект і проаналізувати постулат про «державне управління спортом» на відповідність Конституції України, то також побачимо, що такий постулат порушує її вимоги, оскільки докорінно порушується конституційний (ст. 36) принцип свободи громадських об'єднань (а саме: до них у виключній формі віднесені спортивні федерації) і який гарантує їм «самоврядування» та «невтручання держави» в їх діяльність (п. 3 ч. 1. ст. 3 Закону України «Про громадські об'єднання») [1; 18].

Для глибшого розуміння причин різної природи інституційних взаємозв'язків розглянемо також визначення поняття «спорт». З викладеного вище принципу управління, спорт можна розглядати тільки в якості об'єкта управління. Так він і розглядається в законодавстві, з точки зору організаційної діяльності суб'єктів господарювання: «Спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них» [1; 5; 6].

Водночас, наприклад, Спортивна Хартія Європи (ст. 2), навпаки, розглядає спорт як феномен фізичної активності людини: «...усі види фізичної активності, спрямовані на вираження або удосконалення фізичного і розумового стану людини, формування соціальних відносин шляхом участі в

змагальній діяльності будь-якого рівня на організованій регулярній або епізодичній основі» [26].

Таким чином, варто відзначити розбіжність у розумінні й трактуванні самого поняття «спорт» в Україні з прийнятим в Європі та у світі. Такий факт засвідчує, що інституційне реформування української сфери спорту має ґрунтуватися на перегляді понятійного апарату та змісту спорту, як суспільного інституту.

Інституційна основа функціонування спорту в Україні знаходиться в повному протиріччі з загальновизнаними світовими стандартами [7, с. 6]:

- державне управління в сфері спорту здійснюється всупереч природному і визнаному принципу автономії спорту;
- Міністерство молоді та спорту України виконує не політичні (за фактом їх немає, або це квазіфункції), а суто господарські функції, також замінюючи собою федерації, як центри управління видами спорту;
- базою розвитку спорту є не приватна ініціатива, підтримувана державою, а повністю фінансується державою на умовах безповоротної допомоги системам ДЮСШ без можливості залучення фінансових коштів з додаткових джерел в умовах роботи на конкурентному ринку;
- стійкі інституційні взаємозв'язки між ланками саморегульованої спортивної вертикалі не сформовані внаслідок відсутності відповідних законодавчих вимог.

Єдиний спосіб оживити такий механізм бачиться в реальному реформуванні усієї сфери спорту з перетворенням її в самодостатню галузь економіки. При цьому під реформою розуміємо інституційні зміни, які вказують на глибокі якісні й догматичні перетворення. В основі цього реформування має бути закладена зміна парадигми, або системна зміна філософії таких взаємин. Обов'язкова умова таких змін – те, що реформою може вважатися перетворення, зміна стану суспільства або його сфери, вироблене законодавчим шляхом.

Виходячи з аналізу результатів проведеного дослідження інституційних основ функціонування спорту в Україні, необхідними складовими цього перетворення ми бачимо в наступному ряді реформаторських змін.

Налагодження інституційних зв'язків за допомогою законодавчого впровадження принципу автономії спорту як основи, змістовної складової і форми існування спорту в Україні, при закріпленні принципу державної підтримки. Перший крок у цьому напрямку вже зроблено – принцип автономії спорту закріплено в якості центрального системоутворюючого положення у Законі України «Про фізичне виховання і спорт», де сформульовані та впроваджені уніфіковані вимоги до статусу і режиму функціонування спортивних федерацій, які вперше публічно прозвучали на Всеукраїнському Спортивному конгресі, який відбувся 16 жовтня 2014 року:

- створення прозорого і простого механізму одночасної легалізації:
 - а) міжнародної спортивної федерації, б) її правил і в) виду спорту;
- автоматичного наділення правами національної Федерації, яка є офіційним представником (учасником). Визнання (легалізованої на території України) міжнародної Федерації;
- формулювання уніфікованих вимог до статусу і режиму функціонування спортивного клубу в сфері діяльності обраної (визнаної) спортивної Федерації [5, с. 10].

Таким чином, вважаємо за доцільне, в плані державної підтримки масового спорту, створити умови для найбільш стрімкого розвитку саме значної кількості спортивних клубів.

Реформа сфери спорту на рівні федерацій повинна складатися в якісному, фундаментальному, системному підвищенні статусу спортивних федерацій національного рівня як базової ланки саморегулюючої вертикалі та як автономного центру управління відповідним видом спорту на території України.

Доцільною альтернативою витрачання бюджетних коштів на престиж держави у сфері спорту вищих досягнень, а саме це стає основою фінансової взаємодії держави і автономних спортивних федерацій, є впровадження системи рейтингування між усіма спортивними федераціями, що діють за прозорими критеріями.

3.2. Результативність та ефективність системи управління фізичною культурою і спортом в Миколаївській області

Важливим напрямком спільних зусиль державних територіальних органів управління фізкультурно-спортивною галуззю і спортивних федерацій з видів спорту є моніторинг результатів виступу збірних команд краю та ігрових команд на змаганнях, що проводяться протягом спортивного сезону. Така необхідність зумовлена об'єктивним розподілом фінансування підготовки та участі у змаганнях збірних команд краю з видів спорту, виплат одноразових винагород за високі спортивні результати, укладання контрактів зі спортсменами про щомісячні соціальні виплати відповідно до затвердженого міністерством розподілу фінансування, що виділяється з крайового бюджету.

У даному напрямку в галузі фізичної культури і спорту ведеться постійний пошук оптимальної організаційної моделі державного управління і створення в регіонах ефективної системи державної підтримки спорту вищих досягнень, що є також рушійною силою для розвитку масового спорту.

Індикаторами ефективності такої системи є кількість спортсменів, тренерів та фахівців, що беруть участь у змаганнях вищого рангу в складі збірних команд України, а також кількість зайнятих призових місць.

Для вдосконалення системи управління підготовкою висококваліфікованих спортсменів у Миколаївській області, спрямованої на забезпечення потреб державного замовлення у сфері спорту вищих

досягнень, в рамках даного дослідження на початку 2021 року було розроблено «Положення про рейтинг членів збірних команд Миколаївської області» [9, с. 3].

Завдання полягало в тому, щоб не тільки оцінити рівень розвитку окремого виду спорту в регіоні, а й порівняти його з іншими видами, визначивши тим самим найбільш перспективні для розвитку. Для цього повинні бути сформульовані і затверджені єдині універсальні критерії оцінки. Такими критеріями, безумовно, є результати спортсменів на офіційних змаганнях всеукраїнського і міжнародного рівнів.

Причому мова йде не тільки про завойовані медалі на цих спортивних заходах, оскільки вони не відображають усю повноту картини рівня розвитку виду спорту, не враховують перспективу спортсменів, які ще поки не досягли високих результатів і призових позицій.

Згідно з розробленим «Положенням про рейтинг членів збірних команд Миколаївської області» за підсумками спортивного сезону спортсменам виду спорту, який має акредитацію федерації в Міністерстві молоді та спорту України, нараховуються рейтингові бали за результатами виступів на змаганнях міжнародного та всеукраїнського рівня з 1 по 20 місця.

При цьому враховуються тільки спортивні заходи, включені в ЄКП Міністерства молоді та спорту України, згідно з розробленою в дослідженні таблиці нарахування рейтингових балів. Рейтинг включає спортивні заходи, що проводяться як на території України, так у світі.

Наведені в додатку А рейтингові бали були отримані за результатами проведеного аналізу кореляційної залежності від вкладених у підготовку окремих спортсменів засобів і зайнятих ними місць на змаганнях різного рівня. До складу рейтингу членів збірної команди Миколаївської області можуть бути включені спортсмени, які виконали нормативні вимоги члена збірної команди області [11, с. 2].

Відповідальність за складання рейтингу в кожному виді спорту на майбутній календарний рік покладається на керівників федерацій і головних

тренерів. Окрім того, дані з різних видів спорту дозволяють порівняти види спорту в регіоні, визначити пріоритетні й найбільш перспективні з них в певній адміністративно-територіальній одиниці, а тим самим підвищити адресність виділення коштів на розвиток спорту вищих досягнень. У результаті, сумарні рейтингові бали після закінчення сезону служать підставою для розподілу фінансування всередині виду спорту (згідно виділених Управлінням спорту Миколаївської області) між членами збірної команди на наступний спортивний сезон (календарний рік). Окрім цього, дані з різних видів спорту дозволяють порівнювати різні види спорту в регіоні та визначати пріоритетні і найбільш перспективні.

За підсумками виступу на офіційних всеукраїнських змаганнях і представництву спортсменів регіонів у складі збірних команд України, Міністерством молоді та спорту України спільно з Офісом Президента України, органами виконавчої влади та всеукраїнськими спортивними федераціями був розроблений і затверджений перелік базових видів спорту для кожного регіону.

Базовими видами для Миколаївській області були визначені 20 видів спорту, включених до програми Олімпійських ігор і окремі дисципліни 2-х видів спорту з програм літніх і зимових Паралімпійських ігор. У додатку Б наведені статистичні показники розвитку базових видів спорту Миколаївської області за підсумками 2020 р.

На підставі розробленого у даному дослідженні «Положення про рейтинги членів збірних команд Миколаївської області» окрім базових видів спорту, затверджених Міністерством молоді та спорту України, додатково були виділені опорні види спорту для регіону.

При виділенні в окрему групу цих видів спорту враховувалися сумарні крайові рейтинги видів спорту, популярність серед жителів краю, історія розвитку виду спорту на території регіону, наявність відповідної матеріально-технічної бази, кваліфікованих тренерських кадрів. У результаті в групу опорних для Миколаївській області увійшли 14 видів спорту або

окремих їх дисциплін – 7 олімпійських та 7 неолімпійських. Рівень спортивних досягнень членів збірних команд Миколаївської області в опорних видах спорту, а також статистичні дані щодо кількості тих, що займаються цими видами спорту на території представлені в додатку В. Решта видів спорту, що розвиваються на території Миколаївської області, об'єднані в групу «розвиваються». Згідно зі статистичними звітними даними у 2020 р. в складі збірних команд України з усіх видів спорту були включені 394 спортсмена.

Об'єктивною характеристикою розвитку спорту високих досягнень в регіоні є статистика присвоєння спортсменам кваліфікаційних спортивних і почесних спортивних звань. У таблиці 3.2 відображена така статистика для краю за 2018–2020 роки [15, с. 14].

Таблиця 3.2

Статистика присвоєння спортивних звань і почесного спортивного звання спортсменам Миколаївської області за 2018-2020 рр.

Рік Присвоєння	Почесне звання ЗСМ (люд.)	Спортивне звання МСМК (люд.)	Спортивне звання МС (люд.)
2018	4	8	129
2019	6	18	112
2020	7	9	104

Для підвищення ефективності роботи з підготовки спортсменів високого класу і визначення кращих спортсменів і тренерів Миколаївської області, відповідно до гіпотези дослідження, були розроблені та запроваджені правила проведення щорічного крайового огляду-конкурсу.

У таблиці 3.3 відображена статистика присвоєння спортивних звань і почесних спортивних звань спортсменам за регіонами України у 2020 р. [15, с. 16].

Статистика присвоєння спортивних звань і почесних спортивних звань спортсменам за регіонами України у 2020 р.

№ п/п	Регіон	Почесне звання ЗСМ (осіб)	Спортивне звання МСМК (осіб)	Спортивне звання МС (осіб)
1.	Миколаївська область	104	7	6
2.	Одеська область	20	9	3
3.	Херсонська область	25	4	2
4.	Дніпропетровська область	16	5	3

Таким чином, розроблене і затверджене «Положення про рейтинг членів

збірних команд Миколаївської області» дозволяє за підсумками спортивного сезону об'єктивно оцінювати не тільки рівень розвитку окремого виду спорту в регіоні, а й порівняти його з іншими видами, виділяючи найбільш перспективні для розвитку на певній адміністративно-територіальній одиниці.

Висновки до розділу 3

На підставі проведеного аналізу сучасного стану фізичної культури і спорту в Україні та у Миколаївській області було з'ясовано:

1. Розбіжностей у розумінні й трактуванні поняття «спорт» в Україні з прийнятими у Європейських та ряді країн світу потребує подальшого інституційного реформування сфери фізичної культури і спорту та вдосконалення законодавчої бази для подальшого їх функціонування з підтримкою держави спорту вищих досягнень та юридичного врегулювання діяльності галузі.

2. Сумарні рейтингові бали після закінчення сезону служать підставою для розподілу фінансування як між видами спорту, так і в окремому вигляді між членами збірної команди на наступний спортивний

сезон. Управління розвитку спорту вищих досягнень та спортивного резерву в регіоні, за результатами виконання показників цільових програм, у значній мірі залежать від ефективності діяльності системи спортивних шкіл різного типу.

3. З точки зору управління, спортивні школи є досить складними господарчими об'єктами, що створені та виконують роботи та надають послуги у рамках визначених для них державних чи муніципальних завдань у сфері фізичної культури і спорту.

РОЗДІЛ 4

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ І МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Фізична культура і спорт у нашій країні завжди відігравала важливу роль у розвитку суспільства. Спрямованість фізичної культури на розвиток здоров'я являє собою частину загальної культури і включає оволодіння спортивною майстерністю та науковими знаннями у цій галузі. Істотним мотивом, що спонукує людину займатися спортом, є прагнення до досконалості не тільки фізичної, але й духовної, що дозволяє використовувати фізичне здоров'я для користі суспільства відповідно до його потреб.

4.1. Проблеми розвитку фізичної культури і спорту в Миколаївській області

В Україні у 1990-х роках фізичне виховання занепало. Спортивні товариства та організації стали переходити на комерційну основу. Ставлення молоді до спорту змінилося не в кращий бік. Завдяки достатку західних фільмів, героями яких виявилися «круті хлопці» зі зброєю в руках і сигаретою в зубах. Стала процвітати наркоманія, алкоголізм, нікотинова залежність [22, с. 3].

Водночас, не можна не відзначити, що спортом регулярно займаються тільки 15% населення України. Для порівняння наведемо дві країни: США, де близько 40% населення регулярно займаються спортом і Німеччину, де близько 60% її жителів займаються спортом. Незважаючи на кількісні зміни матеріального характеру, що відбуваються в спортивній галузі, ефективність фізичної культури та фізкультурно-оздоровчого комплексу, загалом не

висока. Це визначається і тим, що свідоме вкладення фінансових ресурсів у власне фізичне здоров'я громадян країни має бути забезпечено методологічно [20, с. 2].

Більшість країн займаються дослідженнями динаміки змін здоров'я з метою визначення віку, після якого настає зниження розумової і фізичної активності людини. Окрім того, наукова робота ведеться й у напрямку продовження активного віку чоловіків і жінок. Зазначені дослідження спрямовані на підвищення продуктивності праці активного працездатного населення шляхом зростання енергетичних можливостей людини і продовження пенсійного віку. Очевидно, що вплив фізичного здоров'я на працездатність та інтенсивність розумової та фізичної праці не викликає сумнівів, але обмежені можливості оцінки віддачі від вкладених коштів, стримують цей процес.

Доведено, що фізкультура і спорт сприяє підвищенню опірності організму до різних захворювань. Численні емпіричні та отримані експериментальним шляхом дані підтверджують, що відбувається зниження захворюваності, збільшується корисний фонд робочого часу (екстенсивний фактор), збільшується швидкість виконання розумової та фізичної праці (інтенсивний фактор), підвищується його продуктивність. Окрім того, інвестиції в фізкультуру і спорт знижують витрати держави на медичне забезпечення та витрати на пенсійне забезпечення [17, с. 3].

У процесі розрахунку ефекту від підвищення продуктивності праці необхідно враховувати питому вагу кожного фактора у загальному обсязі інтенсивних і екстенсивних факторів. Слід звернути увагу і на ймовірність виникнення тієї чи іншої події від цих чинників. При проведенні дослідження слід користуватися працями та аналітичними розрахунками відомого економіста Е. Денісона. Е. Денісон досліджував статистику економічного зростання, розділяючи національний дохід на два складових елементи: працю і капітал.

Проблема надмірної централізації і нецільового використання коштів існує в Україні не перший рік. Ця проблема виникає від самої системи державного управління, яка здійснюється через підсистему спорткомітетів і підрозділів агентств з фізичної культури і спорту. Їх діяльність фінансується з державного бюджету і доходів належних їм організацій і підприємств. Множинність джерел фінансування і рівнів управління призводить до неузгодженості цілей та інтересів учасників.

Ті ж проблеми, але на більш низькому рівні стосуються фізкультурних колективів, керованих спілками та громадськими організаціями. Вони фінансуються, міністерством, профспілками і частково за рахунок залучення коштів населення. Для вирішення своїх насущних завдань, цим організаціям, у першу чергу, доводиться шукати додаткові фінансові ресурси. У переважній більшості прибуток фізкультурно-спортивних організацій не є головною метою функціонування організації.

В умовах сучасної кризи спортивно-оздоровчі установи, професійні організації залежать від інших джерел фінансування і перш за все від комерційної діяльності своїх спонсорів. Негативні та корупційні явища, що виникають в галузі спорту і в спортивних організаціях зокрема, відображаються на організації міжнародних змагань та підготовці нових професійних спортсменів. Проведення внутрішніх і навіть зовнішніх змагань з порушеннями міжнародного права негативно впливають на розвиток спорту, різко знижують потенціал спортивного руху та імідж України [23, с. 12].

Турбота про розвиток фізичної культури і спорту – найважливіша складова соціальної політики держави, що забезпечує втілення в життя гуманістичних ідеалів, цінностей і норм, які відкривають широкий простір для виявлення здібностей людей, задоволення їх інтересів і потреб, активізації людського фактора.

Величезний соціальний потенціал фізичної культури і спорту необхідно повною мірою використовувати на благо процвітання України. Це

найменш витратні та найбільш ефективні засоби форсованого морального і фізичного оздоровлення нації. Їх основу складають, перш за все, добра воля самого суб'єкта, морально-психологічний настрій особистості, колективу і суспільства.

Розвиток спортивної інфраструктури дає приплив нових робочих місць, а розвиток спорту сприяє створенню видовищною індустрії, що має велике економічне значення. Спорт вищих досягнень, олімпійський спорт є потужним імпульсом міжнародного співробітництва, формування привабливого образу країни на міжнародній арені. Перемоги українських спортсменів сприяють зростанню патріотизму, громадянськості, зміцненню морального духу населення і гордості за країну, область, місто, колектив.

Загальносвітовою тенденцією є також колосальне зростання інтересу до спорту вищих досягнень, який відображає фундаментальні зрушення в сучасній культурі. Процеси глобалізації певною мірою були стимульовані й розвитком сучасного спорту, особливо олімпійського [11, с. 6].

За кордоном спорт на усіх своїх рівнях є універсальним механізмом оздоровлення людей, способом самореалізації людини, її самовираження і розвитку, а також засобом боротьби проти асоціальних явищ. Саме тому за останні роки місце спорту в системі цінностей сучасної культури різко зросло. Світовий спортивний рух, складовою частиною якого є й український спорт, став одним з найпотужніших і масових міжнародних рухів. До олімпійського спортивного товариства належать понад 200 країн світу.

Таким чином, у світі спостерігається стійка тенденція підвищення соціальної ролі фізичної культури і спорту. Вона проявляється:

- у підвищенні ролі держави в підтримці розвитку фізичної культури і спорту, громадських форм організації і діяльності у цій сфері;
- у широкому використанні фізичної культури і спорту в профілактиці захворювань і зміцненні здоров'я населення;
- у продовженні активного творчого довголіття людей;

- в організації дозвільної діяльності і в профілактиці асоціальної поведінки молоді;
- у використанні фізкультури і спорту як важливого компоненту морального, естетичного та інтелектуального розвитку учнівської молоді;
- у залученні до занять фізичною культурою і спортом працездатного населення;
- у використанні фізичної культури і спорту в соціальній і фізичній адаптації людей з обмеженими можливостями, дітей-сиріт;
- у різкому збільшенні зростання доходів від спортивних видовищ і спортивної індустрії;
- у зростаючому обсязі спортивного телерадіомовлення й ролі телебачення в розвитку фізичної культури і спорту та у формуванні здорового способу життя;
- у розвитку фізкультурно-оздоровчої і спортивної інфраструктури з урахуванням інтересів і потреб населення;
- у різних формах, методах і засобах, що пропонуються на ринку фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг.

Зазначимо, що державні та комерційні структури в галузі спорту мають багато в чому схожі завдання. І ті, й інші зацікавлені в збільшенні чисельності людей, які б займалися фізичною культурою й спортом, і таких, що ведуть здоровий спосіб життя, у зниженні податків на фізкультурно-спортивну діяльність, створенні сприятливих умов для занять спортом, збільшенні кількості робочих місць у сфері фізкультури й спорту [2].

Спільні інтереси сприяють координації зусиль у системі планування та управління фізичною культурою й спортом. Державні управлінські структури, діючи в тісному контакті із представниками спортивної індустрії й спортивного бізнесу, виробляють спільні плани й програми, у яких визначається певний розподіл функцій і обов'язків сторін, установлюється їхня компетенція й умови функціонування, терміни виконання заходів і

джерел їхнього фінансування. Таким чином, управління фізкультурно-спортивними подіями відбувається більш впорядковано й узгоджено, з мінімальною кількістю недоробок і зривів [2].

Діяльність некомерційних організацій у сфері фізичної культури й спорту не орієнтована на максималізацію прибутку, а пов'язана з виконанням соціально значимих функцій й очікує на значну підтримку з боку держави, що відповідає змішаному суспільному характеру багатьох фізкультурних та спортивних послуг. Розвиток масової мережі фізкультурно-спортивних організацій і установ повинен забезпечувати населення доступними послугами фізичної культури й спорту з урахуванням задоволення соціальних гарантованих потреб. Це можна забезпечити на основі ринкового попиту або добровільним шляхом.

Розвиток господарчого механізму спорту вищих досягнень визначається суспільною потребою у підготовці висококваліфікованих спортсменів з метою підтримки престижу країни на міжнародній арені, проведення великих спортивних змагань і задоволення попиту населення на видовищні акції. В організації й фінансуванні спорту вищих досягнень важливого значення набуває державна підтримка [27, с. 7].

Професійний спорт розвивається у межах комерційного сектора, тому тут держава виконує непряму регулюючу функцію зі встановлення «правил гри», які виражаються в законодавчій базі.

Державний патерналізм в організації й споживанні соціально-культурних послуг, зумовлений їх особливою особистісною й суспільною значимістю та обмеженістю суверенітету споживачів, накладає свої рамки на економічні відносини й господарчий механізм у даній сфері. Доступність забезпечується через пільгове ціноутворення або безоплатність найважливіших соціально-культурних послуг, що сплачуються державою й надаються у державних установах, а всеохопність і гарантованість їхнього споживання реалізується через механізм примусу на основі законодавства.

Тобто, в господарчому механізмі соціально-культурних галузей важливу роль відіграють принципи нормативної економіки.

Важливу роль у системі управління фізичною культурою та спортом мають сучасні тенденції до регіоналізації державного управління. Слід зазначити, що українське законодавство приділяє значну увагу управлінню розвитку фізичної культури та спорту на регіональному рівні.

Так, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему й повноваження органів місцевого самоврядування в галузі фізичної культури, спорту та туризму. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать власні (самоврядні) повноваження: управління закладами фізкультури й спорту, оздоровчими закладами, молодіжними, підлітковими закладами за місцем їх знаходження, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення [16].

Вони розв'язують питання організації медичного обслуговування й харчування у закладах фізичної культури та спорту, створюють умови для занять фізичною культурою й спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку; відповідно до законодавства реєструють статuti (положення) фізкультурно-оздоровчих закладів, незалежно від форм власності. Місцеві ради запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури й спорту, будівництво об'єктів фізкультури та спорту, організацію відпочинку. Координуючу роль щодо проведення державної політики в сфері соціального становлення й розвитку молоді здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, який забезпечує її реалізацію та несе відповідальність за її виконання.

У системі управлінської діяльності регіонального спортивного комітету та в його нижчих ланках існують суперечності в управлінні фізичною культурою і спортом. Для їх реалізації необхідно вивчати організаційно-управлінську діяльність керівних органів, федерацій з видів спорту, спортивних клубів, що дозволяє в стратегічному аспекті цілеспрямовано

визначати шляхи і способи дії на усі процеси у сфері фізкультурного руху району [19, с. 12].

Особливо ретельно слід вдосконалювати технологію розробки й ухвалення управлінських рішень, процесів планування роботи на перспективу, розробку і впровадження комплексних програм, як у масштабах країни, так і безпосередньо в навчальних закладах, в місцях мешкання і відпочинку людей. Важливим чинником для оптимізації діяльності з фізичного виховання і спорту є поліпшення умов праці й занять спортом (матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-психологічних тощо).

Загалом погоджуючись із наявними підходами до типології сучасного спорту в аспекті його розподілу на комерційний та аматорський, спробуємо визначити також інші типологічні характеристики професійного комерційного спорту як світового явища на відміну від так званого спорту вищих досягнень (олімпійського). На наш погляд, дані відмінності можна розділити на дві групи, умовно позначивши першу як загальні, а другу як специфічні.

До числа загальних відмінностей слід віднести:

- виражений комерційний характер як видів спорту, так і технології проведення змагань;
- нормативно-правове забезпечення (наявність спеціального законодавства, що регламентує управлінські й трудові відносини);
- організаційно-управлінські відмінності, що проявляються в прагненні професійних клубів до створення об'єднань (ліг, спілок тощо), метою яких є не тільки проведення змагань, але й відстоювання економічних інтересів партнерів;
- чітко структуровану систему винагороди спортсменів;
- іншу функціональну орієнтацію, спрямовану в першу чергу на видовишність й рекламу;

- правове положення спортсменів (соціальне й медичне страхування, пенсійне забезпечення, наявність контрактів, їхнє утримування, можливість створення профспілок).

До групи специфічних відмінностей можна віднести:

- специфіку структурування й логістики складення розкладу змагань;

- особливу систему рангування спортсменів: комерційні відносини в спорті припускають інші критерії, аніж спортивні розряди й звання. На перший план висуваються рейтинги спортсменів, вартісні показники, кількість грошей, зароблених за сезон, місце в системі драфту й т. п.;

- відмінності в правилах проведення змагань, спрямовані, у першу чергу, на посилення видовищності;

- особливості тренувального режиму, що впливають із особливостей спортивної діяльності й умов, зазначених у контракті спортсмена [10, с. 4].

Основним фактором, який визначає особливості управління в професійному спорті, є той, що він стає частиною галузі розважальних послуг. Це потребує постійного моніторингу зовнішнього середовища, організації потужної реклами, розробки специфічних методів мотивації спортсменів та ін.

У некомерційних організаціях та установах основу фінансування складають державні кошти, а специфіка управління обумовлена соціальною спрямованістю даних організацій.

Некомерційні організації в сфері фізичної культури та спорту, як правило, фінансуються та управляються державою. Натепер важливим завданням вдосконалення системи державного управління галуззю є її децентралізація та розширення процесів регіоналізації, що відповідає сучасним європейським тенденціям менеджменту у зазначеній сфері. Однак, суттєвою вадою цього процесу є нездатність місцевих органів влади

забезпечувати фінансування широкомасштабних проектів розвитку спортивної інфраструктури [23, с. 3].

Під час реформування системи управління розвитком фізичної культури та спорту необхідно максимально використовувати існуючий досвід розвинутих країн, де функції державного управління виконуються виключно відносно олімпійського руху, та залучення до фізкультурного руху максимально широкі верстви населення, одночасно з цим управління комерційною складовою має бути побудоване на суто ринкових механізмах з урахуванням останніх досягнень сучасного менеджменту.

4.2 Шляхи вдосконалення державної і муніципальної політики у сфері фізичної культури і спорту в Миколаївській області

У зв'язку з погіршенням фінансово-економічною ситуацією в країні, пов'язаних з падінням економічного розвитку та витрат на ведення війни, державні бюджетні джерела усіх рівнів скорочуються.

Відповідно усі раніше заявлені показники соціально-економічного розвитку територій підлягають корегуванню. У зв'язку з цим актуалізується проблема вибору пріоритетів при розподілі бюджету в тій чи іншій сфері діяльності. Спочатку заявлені цифри бюджетного фінансування сфери фізичної культури і спорту тепер скорочуються на рівні державних, регіональних і місцевих програм розвитку.

У суспільстві поступово назріває незадоволення проти дорогих для країни міжнародних спортивних проектів, наприклад Чемпіонат світу. В умовах різкого зубожіння населення, такі заходи виглядають недоцільними. Після проведення витратних заходів, навряд чи хтось у подальшому буде підтримувати зазначені проекти. Так буде до тих пір, поки показники нашої економіки не почнуть зростати. Відбудеться ж це у тому випадку, коли наша

економіки перейде на конкурентоспроможний рівень у глобальному загальносвітовому ринку [6].

Головне завдання, яке повинна вирішувати сфера фізичної культури і спорту – це розвиток рухової активності населення з метою збереження його здоров'я. Виходячи з цього орієнтиру і складності розв'язуваного завдання необхідно державне і муніципальне управління доповнити громадським управлінням.

Для вдосконалення муніципальної політики у сфері фізичної культури вважаємо за необхідне:

1. Визначити основні напрямки розвитку фізичної культури, що враховують особливості муніципального рівня (наявність спортивних споруд на території, категорії осіб, що займаються фізичною культурою і спортом);
2. Сформувати муніципальний бюджет в частині фінансування фізичної культури;
3. Віднести фізкультурно-оздоровчі, спортивні та спортивно-технічні споруди до споруд, які використовують для організації фізкультурно-масової та спортивної роботи з громадянами, надати пільги з питань оподаткування та інших платежів;
4. Розробити та впровадити ефективну систему регулювання платних послуг за відвідування спортивних установ і змагань;
5. Визначити напрями і розробити механізми взаємодії з громадськими фізкультурно-спортивними об'єднаннями;
6. Провести оцінку розвитку фізичної культури на муніципальному рівні;
7. Вносити пропозиції до регіональних програм розвитку фізичної культури і брати участь в їх реалізації на підставі угоди про наміри щодо реалізації програми;
8. Розробити концепцію впровадження фізичної культури в режим праці, навчання і відпочинку різних груп населення.

Відзначимо, що основні напрямки муніципальної політики в галузі фізичної культури повинні ґрунтуватися на спільній діяльності фізкультурно-спортивних організацій, органів і установ освіти, охорони здоров'я, засобів масової інформації.

В управлінні розвитком фізичної культури на муніципальному рівні необхідно виходити з пріоритету територіального принципу на основі суверенних прав і самоврядування місцевих фізкультурно-спортивних організацій. Необхідна переорієнтація діяльності регіональних і місцевих фізкультурно-спортивних установ і громадських організацій з розвитку спорту вищих досягнень на масовий розвиток фізичної культури, спорту і спортивного туризму [22, с. 8].

На особливу увагу заслуговує питання побудови управління спортом для всіх на місцевому або регіональному рівні. Спортивні послуги населенню, що надаються в рамках спорту для всіх, мають ряд особливостей, серед яких основними є високі капіталомісткість та інформоемкість. Будівництво, обладнання та утримання фізкультурно-спортивної споруди вимагає значних капіталовкладень, а тенденція розширення асортименту послуг, що надаються, включення додаткових і супутніх послуг в комплекс обслуговування населення утворюють стійку передумову збільшення даних витрат.

Оскільки від роботи фахівців залежить найчастіше здоров'я споживача, то неможливо економити і на цій статті витрат.

Тому основні проблеми розвитку організацій спорту для всіх полягають у ресурсній забезпеченості, основними категоріями якої виступають фінансові, трудові, матеріальні та науково-інформаційні ресурси. У зв'язку з цим управління спортом для всіх будується для досягнення максимальної ресурсної забезпеченості спортивних організацій.

Міжнародне законодавство закликає для вирішення завдань розвитку масового спорту використовувати ресурси державних бюджетів — національних, регіональних і місцевих.

Фізична культура і спорт в першу чергу є механізмом оздоровлення населення, досягнення самореалізації, самовираження і розвитку, а також засобом боротьби проти асоціальних явищ. Тому держави надають питанням розвитку масового спорту особливу значимість, ставлячи основною метою залучення населення до занять фізичної культури і спортом [20, с. 9].

Основними характеристиками процесів розвитку фізичної культури та спорту є: підвищення ролі держави у підтримці фізичної культури та спорту, а також усіх форм організації діяльності в даній сфері, використання фізичної культури в профілактичних і лікувальних заходах, попередження негативних соціальних явищ, використання спорту в моральному, естетичному та інтелектуальному розвитку молоді. Усіма цими аспектами необхідно якісно управляти. Ефективний менеджмент є ключовим інструментом досліджуваних аспектів в галузі фізичної культури і спорту.

Висновки до розділу 4

При дослідженні напрямків вдосконалення державної і муніципальної політики сфери фізичної культури і спорту у Миколаївській області було з'ясовано:

1. В Україні стратегічно важливе місце займає вдосконалення регіональної системи управління фізичної культури та спорту, що забезпечує поліпшення фізкультурного руху країни загалом. Сформовані умови функціонування фізичної культури і спорту в регіонах сприяли запровадження різноманітних управлінських підходів, появи різних систем менеджменту, подальший розвиток яких пов'язаний з рядом труднощів. По-перше, триває процес реорганізації системи управління галуззю; по-друге, не закінчений процес розробки нормативно-правової бази галузі, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях;

2. Проблемами регіонального розвитку фізичної культури і спорту є: кадрове забезпечення; фінансові можливості населення оплачувати фізкультурно-спортивні послуги, бюджетне фінансування; існуючий стан й будівництво нових об'єктів та утримання наявної матеріальної бази;

залучення коштів з позабюджетних джерел і розподіл наявних ресурсів та засобів, контроль за ними. Вирішення проблем фізичної культури і спорту пов'язане з економічним розвитком на загальнодержавному й регіональному рівнях, що дозволить ефективніше функціонувати галузі, а також з оновленням системи управління.

3. Розвитку масових занять перешкоджає об'єктивні і суб'єктивні чинники. До перших належить сучасна соціально-економічна ситуація в країні, що характеризується хронічною нестачею матеріальних і фінансових коштів, що виділяються на розвиток фізичної культури і спорту. До других – відсутність соціальної політики у сфері фізичної культури і спорту; низький рівень управління галуззю в плані раціонального використання ресурсів; неадекватна правова база; кадрове забезпечення; недостатнє делегування управлінських повноважень на муніципальний рівень.

4. Перспективними напрямками розвитку фізичної культури і спорту в Миколаївській області є розвиток і підтримка найбільш масових і доступних видів спорту на муніципальному рівні, розвиток приватних спортивних організацій, розширення клубних форм організації, позакласної роботи в навчальних закладах, запровадження масових змагань та спортивно-оздоровчих свят. Важливим фактором підвищення ефективності спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи є поліпшення координації зусиль різних товариств, установ, відомств і т. п., що працюють в галузі.

ВИСНОВКИ

Нова модель управління в сфері фізичної культури і спорту повинна бути заснована на нормативно-правовому узгодженні об'єктивної потреби держави і суспільства у збереженні, зміцненні і розвитку здоров'я населення, з одного боку, і мотивації населення на фізично активному здоровому способі життя з іншого боку.

1. Розглянута державна політика у сфері фізичної культури та спорту. Цільова комплексна програма розвитку фізичної культури і спорту є документ, що містить пакет взаємопов'язаних планових завдань і програмно-методичних, організаційно і соціально-економічних заходів, узгоджених за виконавцями, результати і терміни реалізації яких забезпечує ефективне вирішення пріоритетних проблем розвитку фізичної культури і спорту.

2. Зроблена оцінка результативності та ефективності системи управління фізичної культури і спортом в Миколаївській області. Реформа сфери спорту на рівні федерацій повинна складатися в якісному, фундаментальному, системному підвищенню статусу спортивних федерацій національного рівня як базового рівня саморегулювальної вертикалі та як автономного центру управління відповідним видом спорту на території України. Доцільною альтернативою витрачених бюджетних коштів на престиж держави у сфері спорту вищих досягнень, а саме це основа фінансової взаємодії держави й автономних спортивних федерацій, є впровадження системи рейтингування між усіма спортивними федераціями, що діє за прозорими критеріями.

3. Проаналізована спортивна інфраструктура Миколаївської області. Основним фактором, який визначає особливості управління в професійному спорті, є той, що складає частину галузі розважальних послуг. Це потребує постійного моніторингу глядацького середовища, організації потужної реклами, розробки специфічних методів мотивації спортсменів тощо. У некомерційних організаціях та установах основу фінансування

складають державні кошти, а специфіка управління обумовлена соціальною спрямованістю даних організацій.

4. Запропонували шляхи вдосконалення державної і муніципальної політики у сфері фізичної культури і спорту в Миколаївській області. Фізична культура і спорт, в першу чергу, є механізмом оздоровлення населення, досягнення самореалізації, самовираження і розвитку, а також засобом боротьби проти асоціальних явищ. Тому питанням розвитку масового спорту держава надає особливе значення, ставлячи основною метою залучення населення до занять фізичною культурою і спортом.

5. З'ясовано, що основними характеристиками процесів розвитку фізичної культури і спорту є: підвищення ролі держави у підтримці галузі спорту, а також усіх форм організації діяльності у даній сфері, використання фізичної культури в профілактичних й оздоровчих заходах, попередження негативних соціальних явищ, використання спорту в моральному, естетичному та інтелектуальному розвитку молоді. Для вирішення зазначених аспектів повинна існувати ефективна система різнорівневого державного управління із взаємодією зі спортивними громадськими організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. № 3808-XII. Відомості Верховної Ради України, 1994. № 14. С. 80.
2. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» затверджено указом Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>.
3. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки: Затв. Кабінетом Міністрів України від 31.08.2011 р. № 828-р: URL : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/54>.
4. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1.03.2017 р. № 115. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-п>.
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо уточнення деяких положень» від 18.01.2018 р. № 2273-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182273.html.
6. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо започаткування службово-прикладного та військово-прикладного спорту. Відомості Верховної Ради. 2017. № 29. Ст. 316.
7. Закон України «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» від 14.09.2000 р. № 1954-III. ВВР України. 2000. № 43. Ст. 370.
8. Указ Президента України «Про створення умов для подальшого розвитку паролімпійського і дефлімпійського руху в Україні» № 93/2018 від 30 березня 2018 р. року. URL : www.president.gov.ua/documents/932018-23906.

9. Про перелік видів спорту, що визнані в Україні Наказ Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 07.02.2001 р. № 261. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
10. Вацеба О. Суть і зміст організаційних основ фізкультурно-спортивного руху в теорії фізичної культури / О. Вацеба, А. Кухтій // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2003. — № 15. — С. 91—86.
11. Гасюк І.Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку: [монографія] / І.Л. Гасюк. — Х.: ПП Балюк І. Б., 2011. — 432 с.
12. Городинська І.В. Управління фізичною культурою і спортом: навчальний посібник / І.В. Городинська. — Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. — 112 с.
13. Дутчак М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук фіз. вих.: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / М.В. Дутчак. — К., 2009. — 39 с.
14. Енциклопедія державного управління: у 8 т.: [Т.2.: Методологія державного управління] / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. — К.: НАДУ, 2001. — 692 с.
15. Євсеева О.О. Вдосконалення державного регулювання розвитку системи фізичної культури і спорту в регіоні / О.О. Євсеева // Бізнес-Інформ. — 2013. — № 1. — С. 46—51.
16. Жданова О.М. Управління сферою фізичного виховання і спорту: навчальний посібник / О.М. Жданова, Л.Я. Чеховська. — Дрогобич: Коло, 2009. — 224 с.
17. Завальнюк О. Юридичні засади регулювання сучасної спортивної діяльності Серія 18. Економіка і право. 2014. Випуск 26. URL : enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9225.

18. Конституція України (Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, С. 141). Із змінами, внесеними згідно із Законами: № 2222-IV від 08.12.2004; № 2952-VI від 01.02.2011; № 586-VII від 19.09.2013; № 742-VII від 21.02.2014; № 1401-VIII від 02.06.2016; № 2680-VIII від 07.02.2019; № 27-IX від 03.09.2019 / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
19. Кузьмін О.Є. Сучасний менеджмент: навчально-прикладний посібник / О.Є. Кузьмін. – Львів: Центр Європи, 1995. – 118 с.
20. Лапыгин Ю.Н. Теория организации: [учеб. пособ.] / Ю.Н. Лапыгин. — М.: Изд-во "Инфра-М", 2007. — 221 с.
21. Литвиненко С.Н. Педагогическая система управления развитием спорта для всех: автореф. дисс. на соискание науч. степени д. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теория и методика физической культуры" / С.Н. Литвиненко. — СПб., 2006. — 42 с.
22. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку / Ю.П. Мічуда. – К.: Олімпійська література, 2007. – 216 с.
23. Мильнер Б.З. Теория организации: [учеб. пособ. изд. 5-е] / Б.З. Мильнер. — М.: Изд-во "Инфра-М", 2006. — 720 с.
24. Пилюян Р.А. Модель раздельного управления спортом для всех и спортом высших достижений / Р.А. Пилюян, А.Д. Суханов // Теор. и практ. физ. культ. — 1999. — № 12. — С. 23—26.
25. Платонов В.Н. Спорт высших достижений и подготовка национальных команд к Олимпийским играм / В.Н. Платонов. — М.: Советский спорт, 2010. — 310 с.: ил. — (Спорт без границ).
26. Спортивная Хартия Европы / URL : <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID=1542>
27. Управление физической культурой и спортом: [учебн. для ин-тов физ. культ.] / [Переверзин И.И., Бугров Н.Н., Вилькин Я.Р. и др.] — М.: ФиС, 1987. — 288 с.

28. Форум: Законодавство України. — 2014. — Документ z1424-11, чинний, поточна редакція — Редакція від 25.01.2013, підстава z0061-13 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1424-11> — Міністерство освіти і науки України. Наказ "Про затвердження Положення про центри фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

29. Фролов И.В. Теория организации: [учеб. пособ.] / И.В. Фролов, Я.С. Поташник. — М.:Изд-во "Пламя", 2009. — 261 с.

ДОДАТОК А

Рейтингові бали, відповідні зайнятим місцям на змаганнях міжнародного та всеукраїнського рівнів, для членів збірних команд Миколаївської області з індивідуальних видів спорту

Перелік спортивних заходів	I,II,III місце			4	5	6	7	8	9	10
	I	II	III							
Олімпійські ігри, (індивідуальні та командні дисципліни)	500	400	300	50	220	200	180	170	160	150
Чемпіонат світу, (індивідуальні та командні дисципліни)	300	280	260	200	190	180	170	160	150	140
Кубок світу (загальний індивідуальний залік)	300	280	260	200	190	180	170	160	150	140
Чемпіонат Європи (індивідуальні та командні дисципліни)	250	230	210	180	170	160	150	140	130	120
Чемпіонат України, (індивідуальні дисципліни)	160	155	150	100	96	92	88	84	80	76
Першість світу (індивідуальні та командні дисципліни)	120	110	100	70	68	66	-	-	-	-

ДОДАТОК Б.
Базові види спорту Миколаївської області (дані на 31 грудня 2020 г.)

№ п/п	Види спорту	Загальне число осіб, які займаються в регіоні
1.	Біатлон	1156
2.	Бобслей	141
3.	Бокс	3715
4.	Вільна боротьба	5888
5.	Гірськолижний спорт	1618
6.	Греко-римська боротьба	2165
7.	Дзюдо	5381
8	Легка атлетика	16469
Підсумок		36533

ДОДАТОК В.

Опорні види спорту Миколаївської області (дані на 31 грудня 2020 г.)

№ п/п	Види спорту	Загальне число осіб, які займаються в регіоні
1.	Баскетбол	29431
2.	Волейбол	39932
3.	Кікбоксинг	1204
4.	Пауерліфтинг	3634
5.	Плавання	13970
6.	Скелелазіння	795
7.	Футбол	34183
8.	Хокей	3687
9.	Дисципліни спорту глухих, спорту сліпих, спорту осіб з ураженням ОРА (не увійшли в програми Паралімпійських ігор)	3941
Підсумок		130777

